

Remissyttrande

Datum 2023-01-24

Diarienummer RS 2022-04726

Ert diarienummer M2022/00493

Miljödepartementet

Förslag till regeringen i Miljömålsrapport 2022

Västra Götalandsregionen (VGR) har beretts tillfälle av Miljödepartementet att yttra sig över förslag som Miljömålsrådet har framfört till regeringen i sin årliga Miljömålsrapport.

Departementet önskar i första hand kommentarer på förslagen inom programområdet ”Styrmedel för hållbar konsumtion”. VGR avger yttrande på de tre förslag som ingår i nämnda programområde (punkt 1-3 nedan). Utöver detta lämnas även kommentarer på rådets förslag inom programområdet ”Hållbar elektrifiering”, en mycket aktuell och väsentlig fråga för regionen (punkt 4).

8.2 Programområde Styrmedel för hållbar konsumtion (3 förslag):

1. Mer hållbara måltider i skolan

Konkret innebär förslaget att komplettera skollagens nuvarande krav på att skolmaten i grundskolan ska vara näringsriktig och kostnadsfri, så att krav också ställs på matens miljöpåverkan

När det gäller skolmåltider ställer vi oss bakom förslagen om att se över innehåll och räckvidd i skollagen och andra tillämpliga lagar. Exempelvis bör även måltidsverksamheter inom förskola och gymnasieskola omfattas för att säkerställa att alla barn i Sverige får tillgång till bra mat och måltidsmiljö. Detta är särskilt relevant i en tid med inflation och ekonomisk stagnation i samhället i stort.

Ansvariga för skolmåltider i många kommuner vittnar om att de ser allt fler barn som äter mer mat i skolmatsalarna efter hand som barnfamiljernas ekonomi blir mer pressad. En viktig fråga framöver är hur kommunerna med ökande kostnader ska kunna värna skolmåltiderna och i viss mån kunna kompensera då många föräldrars privatekonomi blir mer pressad.

Det finns en risk att de kommunala måltidsverksamheterna har svårt att ställa krav på hållbarhetsprestanda och god kvalitet på livsmedel om de inte blir kompenserade för ökade kostnader.

Sammanfattningsvis ser vi det som positivt att komplettera skollagen med hållbarhetskrav på skolmåltiderna enligt de tre hållbarhetsdimensionerna. Det sänder en tydlig signal till huvudmännen för måltidsverksamheter som berörs av skollagen.

2. Riktlinjer för mer hållbar mat i skattefinansierade miljöer för barn och ungdomar

Förslaget syftar till en minskad miljöpåverkan från barns och ungas livsmedelskonsumtion i miljöer och verksamheter som finansieras av skattemedel. Konkret innebär förslaget att Livsmedelsverket ges i uppdrag att: (1) Utfärda nationella riktlinjer för matutbud till barn och unga i offentligt finansierade miljöer med koppling till de tre dimensionerna av hållbarhet i Agenda 2030, (2) Genomföra en nationell informationssatsning för att främja spridning och användning av riktlinjerna. (3) Ta fram indikatorer och ett uppföljningsprogram för att följa livsmedelsutbudet i skattefinansierade miljöer.

Intentionen med förslaget till ”Riktlinjer för mer hållbar mat i skattefinansierade miljöer för barn och unga” är positiv men det finns några viktiga frågor som behöver förtydligas. Det blir komplext när olika hållbarhetsmål ställs mot varandra och olika kommuner väljer olika vägar då det gäller att prioritera mellan ekologiskt, närproducerat, klimatsmart osv. Det behövs ett nationellt utvecklingsarbete där man med hjälp av experter undersöker vilka frågor som är viktigast för varje livsmedelskategori för att stödja kommunerna i deras prioriteringar och val av livsmedel.

I VGR:s organisation skulle detta innebära att de egna bolagen som Göteborgs symfoniker (Konserthuset), GöteborgsOperan, Botaniska trädgården och Naturhistoriska muséet hållbarhetsäkrar livsmedelsutbudet med tanke på målgruppen barn och ungdomar. Flera av dessa verksamheter är redan idag långt framme när det gäller hållbarhet inom livsmedelsområdet och det finns både KRAV-certifiering och Svanen-certifiering bland dessa verksamheter. För offentliga verksamheter skulle de nationella riktlinjerna kunna användas i tjänsteupphandlingar (typ café- och restaurangverksamhet) att luta sig mot förutom egna antagna hållbarhetsmål.

Generellt kan det nog bli svårt att få att få denna typ av verksamheter i landet att följa de nationella riktlinjerna. Riktlinjerna kan påverka företagens lönsamhet negativt då de förmodligen kan nå bättre lönsamhet genom att sälja konventionellt sortiment av kiosk- och cafévaror.

Samtidigt som Västra Götalandsregionen ställer sig positiv till intentionerna med riktlinjer vill vi framföra att det är en svag form av styrning som inte självklart kommer att ge avsedda resultat.

3. Cirkulärt Lyft - Stöd till textil- och modeföretag för utveckling och omställning till mer hållbara produkter och affärsmodeller i en cirkulär ekonomi

Förslaget syftar till att minska textil- och modekonsumtionens miljöpåverkan genom att öka textil- och modeföretags kunskap inom hållbarhetsområdet, och att möjliggöra utveckling och omställning till mer hållbara produkter och affärsmodeller i en cirkulär ekonomi.

VGR ser mycket positivt på initiativet ”Cirkulärt lyft – Stöd till textil- och modeföretag för utveckling och omställning till mer hållbara produkter och

affärsmodeller i en cirkulär ekonomi. Västra Götalandsregionen som organisation är också en stor inköpare av textil för vården och arbetskläder och kommer efterfråga mer cirkulära lösningar.

Textilbranschen är ett prioriterat styrkeområde i Västra Götaland och Västra Götalandsregionen har sedan 2012 finansierat innovationer, kunskapsutveckling och affärsmodeller för en cirkulär textilbransch med ca 15 miljoner/år sedan dess.

I VGRs regionala utvecklingsstrategi 2022–2030 finns en kraftsamling för cirkulära affärsmodeller. Inom den initierades en större samlad satsning för textilbranschens omställning i Västra Götaland, ”Textile Movement”. Här kommer företagen erbjudas ”En väg in” för innovation och kompetensutveckling som underlättar en cirkulär omställning i Västra Götaland.

Ett fortsatt nationellt engagemang och finansiering för Textile & Fashion 2030 är därför mycket välkommet och ligger väl i linje med satsningarna i Västra Götaland. I synnerhet i en tid när EU tagit fram en cirkulär strategi för textilier som kommer innebära stora förändringar vad gäller lagar, regelverk och en ny infrastruktur under 2022–2025. Från 2025 ska alla länder i EU samla in textil och det är angeläget att Sveriges regering fattar beslut om det kommer att införas ett producentansvar eller om det kommer vara kommunernas ansvar. Här finns en stor potential för företagen att utveckla nya affärsmodeller i ett cirkulärt system, i synnerhet om vi också får storskalig sortering, återbrukssystem och återvinning i Sverige, något vi prioriterar i Västra Götaland.

4. Hållbar elektrifiering

Miljömålsrådet föreslår Regeringen att ge Energimarknadsinspektionen och/eller Energimyndigheten i uppdrag att (1) ta fram målgruppsanpassad information om flexibilitet samt ett uppdrag att skapa och driva en digital plattform med flexibilitetsinformation; (2) att i samråd med berörda myndigheter göra en gemensam översyn av befintlig lagstiftning för att se om, och i så fall var, det är lämpligt att inkludera efterfrågefleksibilitet; (3) att ta fram förslag på hur ett stöd till styrutrustning för efterfrågefleksibilitet ska utformas, samt; (4) att göra en översyn av lagen om kommunal energiplanering.

Sverige står inför en omfattande elektrifiering. Svenska kraftnät förväntar sig en kraftigt ökad elanvändning med en årlig efterfrågan på över 300 TWh år 2045, till största delen driven av en övergång från fossila bränslen till el som energibärare. Energimyndigheten å sin sida lyfter att ”Elektrifieringen innebär samtidigt en stor strukturell samhällsomställning där flera sektorer förändras i grunden och där elsystemets elanvändning och produktion kan fördubblas fram mot 2050”.

Miljömålsrådet har valt att lämna fyra förslag inom energiområdet, där tre innebär att främja flexibilitet för att minska miljöeffekter samt ett förslag som innebär en översyn av kommunal energiplanering. För Västra Götalandsregionen är Kraftsamling elektrifiering en prioriterad insats i den regionala utvecklingsstrategin. I Västra Götaland användes 26,2 TWh fossilenergi under 2020 varav 58% inom industrisektorn. Elektrifieringen är viktig för industrins utveckling och möjligheter till att minska sin klimatpåverkan. Det handlar dels om

att ersätta fossila bränslen med el eller vätgas, dels om en utveckling av fordonsindustrin mot elektrifiering med nya fabriker. Vi står inför en enorm strukturomvandling, förutom omställningen inom kemi, raffinaderier och metallindustrin, så pågår projekt inom samtliga industrisektorer där el och vätgas är nödvändiga för att klara omställningen och bibehålla konkurrenskraften.

Hittills finns inriktningsbeslut för etablering av två nya batterifabriker i Västra Götaland. För att dessa fabriker ska kunna leverera batterier med ett minimalt klimatavtryck och möjliggöra omställningen till en elektrifierad transportsektor behövs såväl el som effekt. För detta behövs såväl nya som förstärkta elnät men också ny elproduktion. För att snabba på utbyggnaden av ny elproduktion måste de lokala förutsättningarna tas tillvara. Västra Götalands geografiska läge med lång kuststräcka och goda vindresurser ger stora möjligheter för land- och havsbaserad vindkraft. Givetvis är flexibilitet, kommunala energiplaner och energieffektivisering viktiga, men i förhållande till behovet som vi ser när elanvändningen inom industrin går från 6 TWh till 17 TWh så behöver produktion av el i Västra Götaland få högre prioritet. Det finns ett behov av att tillföra 15-20 TWh ny elproduktion samt en stor effektvolym för att klara industrin och transportsektorns behov fram till 2030 i Västra Götaland. Exempel på vad som, var för sig, tillför 15 TWh är:

- 55 landbaserade vindkraftsparker alternativt
- 3 stycken vindkraftsparker till havs alternativt
- 40 stycken små kärnkraftverk (50 MW styck)

Vi står alltså inför ett kraftfullt behov av el och effekt, där tillståndprocesser och utbyggnad måste effektiviseras och påskyndas. Det är därför nödvändigt att fortsätta åtgärder för hållbar elektrifiering i än högre grad än vad som framkommer i miljömålsrådets förslag fokuserar på att hantera en kraftfull utbyggnad av elnät, elproduktion och användning av vätgas och batterier.

Regionstyrelsen
Västra Götalandsregionen

Helén Eliasson
Regionstyrelsens ordförande

Håkan Sandahl
Regiondirektör